

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ 2011
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Στα αποσπάσματα που δόθηκαν υπάρχουν και τα τέσσερα θέματα της Επτανησιακής σχολής: Πατρίδα, Γυναίκα, Φύση, Θρησκεία. Οι μαθητές καλούνται να αναφέρουν, όμως, μόνο τρία.

-Αναφορά στην Πατρίδα: απόσπασμα 2^ο στίχοι 2-3 (ο όρκος του αφηγητή στις λαβωματιές του και στους συμπολεμιστές του που έπεσαν για την ελευθερία της πατρίδας).

-Αναφορά στη Θρησκεία: απόσπασμα 2^ο στίχοι 5-18 (γίνονται παρά πολλές αναφορές στις θρησκευτικές αντιλήψεις για τη μέλλουσα ζωή, οι οποίες είναι: η αθανασία της ψυχής, η Σάλπιγγα της Δευτέρας παρουσίας, η ανάσταση και η ενσάρκωση των νεκρών, η Κουιάδα (του Ιωσαφάτ), η Μέλλουσα κρίση των ψυχών, η φωτιά του άλλου κόσμου).

-Αναφορά στη Γυναίκα: απόσπασμα 2^ο στίχοι 7-14 κυριαρχεί η μορφή της αγαπημένης. Απόσπασμα 3^ο στίχος 9 (γίνεται λόγος για την αγαπημένη του Κρητικού) και στίχοι 12-15 (εμφάνιση της φεγγαροντυμένης)

-Αναφορά στη Φύση: απόσπασμα 3^ο στίχοι 1-8 (δίνεται η κακή και καλή όψη της φύσης). Απόσπασμα 1^ο στίχοι 2-6 (δίνεται η αγριεμένη φύση, η σφοδρή θαλασσοταραχή με τα φοβερά αστραπόβροντα)

B1 α) Ο Σολωμός έχει έντονες επιρροές από το ρεύμα του Ρομαντισμού. Έτσι κυρίαρχο στο έργο του είναι το μεταφυσικό στοιχείο, το οποίο συχνά συνενώνεται με το φυσικό. Η σύμφυση φύσης και πνεύματος είναι ιδιαίτερα έκδηλη στο 2^ο απόσπασμα όπου γίνεται λόγος για την Έσχατη Κρίση, στην οποία εξ ορισμού ενυπάρχουν η πνευματικότητα και το μεταφυσικό στοιχείο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν ο στίχος 14, όπου γίνεται λόγος για την εν σαρκή ανάσταση των νεκρών, οι στίχοι 9 και 16 στους οποίους η φύση μεταμορφώνεται κατά τη Δευτέρα Παρουσία, αλλά και γενικότερα η εικόνα των πνευματικών οντοτήτων που αποκτούν φυσική υπόσταση και ανθρώπινες ιδιότητες (στ. 11-18).

Αλλά και στο 3^ο απόσπασμα (στ. 1-8) με το μοτίβο της σιγής του κόσμου ο ποιητής μας μεταφέρει από το φυσικό κόσμο στο μεταφυσικό, καθώς μια μυστηριακή δύναμη (“κρυφό μυστήριο”) ανάγκασε τη φύση να αφήσει την τρομερή όψη της και να δείξει το ήρεμο και γλυκό της πρόσωπο.
(Βέβαια οι μαθητές καλούνται να παρουσιάσουν μόνο 2 εικόνες)

β) Ο Σολωμός στο 2^ο απόσπασμα αναγάγει την αφήγηση σε επίπεδο μεταφυσικό. Με αυτόν τον τρόπο θέλει να τονίσει τη μεγάλη αγάπη του Κρητικού για την αγαπημένη του, καθώς ο καημός για το χαμό της ίσως του ενδυναμώνει την πίστη για την ανάσταση των νεκρών κατά την ημέρα της Έσχατης Κρίσης. Υπερβαίνει λοιπόν την πραγματικότητα, οδηγείται σ’ έναν άλλο κόσμο προκειμένου να τη συναντήσει ξανά, γιατί μόνο σε εσχατολογικό – εξωπραγματικό χρόνο και χώρο μπορεί να πραγματοποιηθεί μια τέτοια συνάντηση.

Θα μπορούσαμε, βέβαια, να πούμε ότι ο Σολωμός επιλέγει εξ αρχής να δημιουργήσει ένα μεταφυσικό περιβάλλον προκειμένου να μας προετοιμάσει για

την εμφάνιση της μεταφυσικής μορφής της φεγγαροντυμένης, αλλά και για να τονίσει τα ενορατικά χαρίσματα που έχει ο Κρητικός και του επιτρέπουν να βιώσει την υπερβατική εμπειρία της επιφάνειας της φεγγαροντυμένης και του ανεκκλήτου ήχου. Τέλος η αναγωγή σε μεταφυσικό επίπεδο οφείλεται και στην έντονη θρησκευτικότητα του Σολωμού, χαρακτηριστικό γνώρισμα των περισσότερων έργων του.

B. 2

Ο 5ος στίχος παραπέμπει στη μεταφυσική των γεγονότων («εστένεψε τη φύση»: την πίεσε, την εξανάγκασε ν' αφήσει το θυμό της, να γαληνέψει). Εδώ πρόκειται για το λογοτεχνικό μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από ένα φοβερό συμβάν ή πριν από την «επιφάνεια» (την εμφάνιση μπροστά σε θνητούς) μιας θεϊκής μορφής· δηλαδή αυτή η σιγή μας προετοιμάζει για την εμφάνιση της φεγγαροντυμένης. Η φύση προσωποποιείται και ο Κρητικός προκειμένου να προετοιμάσει τον αναγνώστη για όσα περίεργα πρόκειται να αφηγηθεί στη συνέχεια, της δίνει στοιχεία κάλλους και αγαθού, έτσι ώστε να δεχτεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την επιφάνεια της Φεγγαροντυμένης. Παράλληλα η απόλυτη συνύπαρξη των τριών στοιχείων, της θάλασσας (στη θάλασσα), του ουρανού (στον ουρανό) και της γης (στον ανθό), δημιουργούν ένα σκηνικό εξαιρετικά ευρύ και δεκτικό, ικανό να δεχτεί τη φωτεινή μορφή που ακολουθεί.

Τα εκφραστικά μέσα με τα οποία αποδίδεται το μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από τη θεία επιφάνεια δίνονται παρακάτω. Οι μαθητές όμως καλούνται να βρουν και να σχολιάσουν μόνο δύο από αυτά.

επανάληψη της έννοιας της ησυχίας στον ίδιο στίχο (*Ησύχασε, ησυχία*). Με την επανάληψη αυτή τονίζεται η έντονη αντίθεση της ηρεμίας της θάλασσας με την προγενέστερη κατάσταση της θαλασσοταραχής. Με τον τρόπο αυτό ίσως θέλει να δώσει την ηρεμία που επέρχεται και στην ψυχή του ναυαγού από τη γαλήνη της θάλασσας, γεγονός που εξηγείται βέβαια από την άγνοιά του για την αλλαγή των συνθηκών δηλαδή ότι η αγαπημένη του βιώνει προφανώς τις τελευταίες στιγμές της ζωής της.

μεταφορά *πάστρα* (= καθαρότητα· τα νερά της θάλασσας δεν είχαν θολούρα και ήταν διαυγή)·

υπέροχη παρομοίωση της θάλασσας με ευωδιαστό περιβόλι. Η θάλασσα παρομοιάζεται με μυρωδάτο περιβόλι, πάνω στο οποίο καθρεφτίζονται όλα τα άστρα. Η θάλασσα ηρέμησε και έμοιαζε με περιβόλι, το οποίο αντί για λουλούδια είχε τ' αστέρια του ουρανού. Εικόνα οπτική και οσφρητική, που συνδυάζει το θαλάσσιο με το ουράνιο στοιχείο με τη διαμεσολάβηση μιας παρομοίωσης παρμένης από το γήινο στοιχείο συμφιλιώνοντας έτσι τα τρία αυτά στοιχεία σε μια αρμονική ένωση. Η αρμονική αυτή ένωση φαίνεται και από τα ρήματα που χρησιμοποιεί «ευώδησε», «εδέχτηκε».

προσωποποίηση της φύσης (στ. 6: *Κάθε ομορφιά να στολιστεί και το θυμό ν' αφήσει*)·

εικόνα της γαλήνιας επιφάνειας της θάλασσας, στην οποία καθρεφτίζονταν τα άστρα·

αρνητική παρομοίωση (και εικόνα) του στ. 8 (δεν έπνεε άνεμος ούτε όσο πνέει όταν περνάει η μέλισσα από τα λουλούδια)·

εικόνα του φεγγαριού, που καθρεφτιζόταν τρεμοπαίζοντας (Εσειότουν) ολόγιομο και λαγαρό (φωτεινό, καθαρό, διαυγές) στα νερά της θάλασσας.

Η γαλήνη της φύσης δεν είναι μόνο απόλυτη αλλά και γενική (όπως προηγουμένως και η αναστάτωση της), αφού απλώνεται σε όλη την πλάση: στον ουρανό, στη θάλασσα ακόμα και στη γη (αυτό αναφέρεται υπαινικτικά στις παρομοιώσεις με το περιβόλι και τη μέλισσα).

Γ1 α) Ο ναυαγός απευθύνεται με επίκληση στο προσωποποιημένο αστροπελέκι, ώστε αυτό με τη λάμψη του να τον βοηθήσει να δει αν πλησιάζει στη στεριά. Μάλιστα ενώ ο κεραυνός είναι ένα φυσικό φαινόμενο καταστρεπτικό ο ναυαγός το προσφωνεί χαρακτηρίζοντας το καλό, γιατί γι' αυτόν είναι χρήσιμη τη λάμψη του. Η επίκληση του εισακούεται και μάλιστα σε μεγάλο βαθμό, γιατί «επέσανε» αμέσως τρία αστροπελέκια. Τα αστροπελέκια έπεσαν κοντά στην κορασιά, αλλά αυτό δεν υποδηλώνει βέβαια τον κίνδυνο που αυτή διέτρεξε, αλλά το ότι με το φως τους θα μπορούσε να τη διακρίνει ο ναυαγός, για να την πλησιάσει και να τη σώσει πιο εύκολα. Ο διάλογος με στοιχεία της φύσης και η χρήση του αριθμού τρία θυμίζει δημοτικό τραγούδι.

Γ1β) Η κόρη έψελνε αναστάσιμους ύμνους, εκφράζοντας ζωηρά τη χαρά της για την επικείμενη ανάσταση, και ανυπομονούσε για την ενσάρκωσή της. Σύμφωνα με την Ορθόδοξη Εκκλησία, η ανάσταση των νεκρών κατά την ώρα της Έσχατης Κρίσης θα γίνει «εν σαρκί», δηλαδή με επιστροφή των πεθαμένων στο σώμα το οποίο είχαν εγκαταλείψει κατά το θάνατό τους. Πρόκειται για ακόμα μια αναφορά που δηλώνει τη θρησκευτικότητα του Σολωμού.

Δ1. Τόσο ο Σολωμός όσο και ο Μαρκοράς είναι εκπρόσωποι της Επτανησιακής Σχολής, οπότε είναι λογικό να υπάρξουν αρκετές αναλογίες ανάμεσα στα δυο ποιήματα. Επιπλέον αξίζει να αναφερθεί πως ο Μαρκοράς υπήρξε μαθητής του Σολωμού.

Ενδεικτικές απαντήσεις

Ομοιότητες

Η αναζήτηση της αγαπημένης και από τους δυο ήρωες που λαμβάνει χώρα σε μεταφυσικό επίπεδο.

«Κρητικός»: «Λάλησε Σάλπιγγα.....μ'αυτήνη»

«Όρκος»: «Άκου Ευδοκία.....θυμούμενος εσένα», «Ω πάμε...να γύρης»

Η αιώνια αγάπη που αψηφά και νικά το Θάνατο και συνεχίζει.

«Κρητικός»: «Σαν πρώτα...αυτήνη»

«Όρκος»: «Χλωμα.....εσένα», «Το αγαπητό....ηχολογήση», «Ω πάμε...βιάζει»

Η πίστη στη μεταθανάτια ζωή και οι αναλογίες ζωής νεκρών και ζωντανών.

«Κρητικός»: «Στη θύρα της Παράδεισος.....έψαλε την Ανάσταση»

«Όρκος»: «Θα ιδης που....περιβόλι»

Το φυσικό τοπίο και η συμμετοχή της εξωραϊσμένης φύσης στη διαδικασία μετάβασης σ' ένα μεταφυσικό επίπεδο.

«Κρητικός»:

Η κυριαρχία της φύσης και με τα τρία στοιχεία της στον αγώνα του Κρητικού.

«Οι ακρογιαλιές.....κι αν είχαν», «Της τρέμαν τα λουλούδια», «Ο ουρανός αγρίκαε...ο αναμμένος»

«Όρκος»: «Το ουράνιο περιγιάλι», «δεν είναι χόρτο....κράζη»

Το συναίσθημα της θλίψης που γεννά ο αποχωρισμός από την αγαπημένη.

«Κρητικός»: «Μα την ψυχή....απαρατώντας»

«Όρκος»: «Θλιμμένος χάμου εκάθισα»

Διαφορές

Βασική διαφορά είναι στον «Όρκο» ο Μάνθος είναι ήδη νεκρός και καλεί την ετοιμοθάνατη αγαπημένη του, ενώ στον «Κρητικό» ο ήρωας είναι ζωντανός και αγωνιά για την έλευση της Δευτέρας Παρουσίας προκειμένου να βρεθεί αιώνια με την αγαπημένη του.

«Κρητικός»: «Λάλησε ... κράζω»

«Όρκος»: «Άκου Ευδοκία»

Στον Κρητικό η αναζήτηση των δυο αγαπημένων είναι αμφίδρομη ενώ στον «Όρκο» έχουμε αναζήτηση μόνο από την πλευρά του Μάνθου.

«Κρητικός»: «Μην είδατε την ομορφιά» «Όμως κοιτάζει...γυρεύει»

«Όρκος»: «Ω! πάμε, αγάπη μου γλυκειά!»

Στον «Κρητικό» ο ήρωας φαντασιώνεται την επερχόμενη συνάντηση με την αγαπημένη, ενώ στον «Όρκο» ο Μάνθος αναπολεί τις στιγμές του παρελθόντος που έχει ζήσει με την Ευδοκία.

«Κρητικός»: «Μην είδατε....μ' αυτήνη»

«Όρκος»: «Τα πρώτατου κόσμου»

Ο Κρητικός συνομιλεί με τους νεκρούς ενώ ο Μάνθος στον «Όρκο» συνομιλεί με τα στοιχεία της Φύσης.

«Κρητικός»: «Και σχίζω....κράζω»

«Όρκος»: «Στην αγκαλιά....αστέρι»

Ο Μάνθος προτρέπει την αγαπημένη του να τον συναντήσει καθώς τους περιμένουν αγαπημένα πρόσωπα, ενώ στον Κρητικό δε γίνεται κάτι τέτοιο.

«Όρκος»: «Εκεί.....γύρης»

Πρώτοι με την πρώτη!